גמרא

שנינו במשנה, המודר הנאה מחבירו וחלה, מבקרו מעומד אבל לא ישב:

מברר הגמרא, **בְּמַאי עָסְקִינַן** – מיהו המודר ומיהו המדיר, **אִי בְּשֶׁנִּכְנְסֵי הַמְבַקֵּר אֲסוּרִין עַל הַחוֹלֶה**, שהמבקר הדיר את החולה מנכסיו, ואין החולה רשאי ליהנות ממנו. אם כן מדוע לא התירה המשנה לבקרו אלא בעמידה, **אֲפִילּוּ יוֹשֵׁב נַמִּי** יש להתיר, שכיון שאין איסור בכך שהחולה נהנה מן הביקור, משום שהמבקר מתכוין למצוה והחולה נהנה ממילא, אם כן אין לחלק בין יושב לעומד, ויש להתיר למבקר אפילו לישב מטעם זה.

וְאִי נעמיד את המשנה **בְּאוֹפֶן שֶׁנִּכְנְסֵי הַחוֹלֶה אֲסוּרִין עַל הַמְבַקֵּר**, שהחולה הדיר את המבקר מנכסיו, ואין המבקר רשאי ליהנות ממנו. אם כן **אֲפִילּוּ** אם המבקר **עוֹמֵד** בשעת הביקור **נַמִּי לֹא** יהא רשאי לבקרו, מפני שנהנה בדריסת הרגל ברשותו של החולה, ואין מצות ביקור חולים דוחה את האיסור, משום שנדרים חלים אף על דבר מצוה.

שמואל פושט את הספק ומעמיד את המשנה באופן הראשון, שנכסי המבקר אסורין על החולה:

אָמַר שְׁמוּאֵל, לְעוֹלָם יש לפרש ולהעמיד את המשנה **בְּאוֹפֶן שֶׁנִּכְנְסֵי מְבַקֵּר אֲסוּרִין עַל הַחוֹלֶה, וּבְמָקוֹם שֶׁנּוֹטְלִין** המבקרים **שָׂכָר עַל הַיְשִׁיבָה** עם החולה [על כך שבאו להיות לו לצוותא], **וְאֵין נוֹטְלִין שָׂכָר עַל הָעֲמִידָה**, שהמבקר את החולה ועומד בעת ביקורו אינו מקבל שכר על כך. והרי שביקור הכולל ישיבה בצוותא עם החולה, הוא דבר שיש בו הנאת ממון, ולפיכך אסור על המדיר לשבת כשמבקר את המודר, כיון שהוא מקבל בכך הנאת ממון. אמנם בביקור בעמידה אין הנאת ממון, ומותר. ואף שהחולה נהנה גם מן הביקור בעמידה, מכל מקום אין זו אלא הנאת ביקור בלבד [ולא הנאת ממון], ומכיון שהמבקר עושה כן לשם מצוה והחולה נהנה ממילא, לפיכך מותר.

אמנם זהו טעם להתיר ביקור בעמידה בלבד, אבל ביקור בישיבה אסור. שכיון שנוטלים עליה שכר, נמצא שהחולה חייב מצד הדין לשלם לו שכר על הישיבה, וכיון שאין המבקר נוטל ממנו שכר על זה, נמצא שמהנהו הנאת ממון. ולפיכך אף שהמבקר עוסק במצות ביקור חולים, אסור לו לבקר את המודר הימנו הנאה, כיון שמהנהו במחילת שכרו.

והרי שלשמואל אין הדבר תלוי בעמידה או בישיבה, אלא שדבר שנהגו ליתן עליו שכר, אסור. כיון שמהנהו בכך שעושה זאת בלא שכר. ודבר שלא נהגו ליתן עליו שכר, מותר.

מקשה הגמרא, **מַאי פַּסְקָא** – מדוע פסקה זאת המשנה בלשון זו, 'עומד אבל לא יושב' ומשמע שהדבר תלוי בעמידה וישיבה, ואסור לבקרו מיושב. הרי אין הדבר תלוי אלא במנהג המקום לגבי קבלת שכר. ובמקום שאין נוטלים שכר כלל, אף לא על ישיבה, מותר לבקרו מיושב. [והרי יכלה המשנה לפסוק את הדין להיפך, 'מבקרו יושב אבל לא עומד', ונעמיד את המשנה במקום שנוטלים שכר על עמידה ולא על ישיבה, והרי שלא בזה תלוי הדין, ומדוע תלתה המשנה את הדין בזה, ולא פירשה שהדבר תלוי בהנאת ממון].

מתרצת הגמרא, **הָא קָא מַשְׁמַע לָן** התנא, שעמידה מותרת בכל מקום, משום שאין בה הנאת ממון, כיון שאסור ליטול שכר על עשיית מצוה, ורק ישיבה תלויה במנהג המקום. ולפיכך לא חילקה המשנה בין מקומות שנוטלים שכר על ישיבה לבין מקומות שאין נוטלים, כדי ללמדנו **דְּאַף בְּמָקוֹם** שֶׁלא החמירו על עצמן לא ליטול שכר על ביקור חולים, אלא **נוֹטְלִין שָׂכָר**. מכל מקום רק **עַל הַיְשִׁיבָה** **בָּעֵי לְמִשְׁקַל** – רק על הישיבה יכולים הם ליטול שכר, כיון שמצות ביקור די לה בעמידה, ולפיכך מותר למבקר ליטול שכר על הישיבה שאינו מחויב בה. אבל **עַל הָעֲמִידָה לֹא בָּעֵי לְמִשְׁקַל** – אין המבקר רשאי ליטול שכר על ביקור בעמידה, כיון שהיא מצוה לבקר את החולה, ואסור ליטול שכר על המצוה, כמו שדרשו לעיל (לז.) מן הפסוקים (דברים ד יד) 'וְאוֹתִי צִוָּה ה' בָּעֵת הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים' וכתיב (שם ד ה) 'רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי ה' אֱלֹהָי', מה אני בחינם אף אתם נמי בחינם. וכיון שעל עמידה אסור ליטול שכר כלל, לפיכך פסקה המשנה בלשון זו 'נכנס לבקרו עומד' שהביקור בעמידה מותר לעולם, 'אבל לא יושב' כיון שהביקור בישיבה תלוי במנהג המקום, ויש מקומות שבהם אסור לבקר בישיבה כיון שיש בכך הנאת ממון.

מתרצת הגמרא תירוץ נוסף, **וְאִיבָּעֵית אֵימָא** שהטעם שנקטה המשנה לשון פסק, [ולא חילקה בין מקום שנוטלין שכר למקום שאין נוטלין שכר], משום שאין הדבר תלוי במנהג המקום, ולעולם אסור לבקרו מיושב, אפילו במקום שאין נוטלין שכר על הישיבה. והטעם שאסור הוא **כִּדְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְיָקִים** –כשיטתו לקמן (מב:), שכששנו שם (מב.) שאף בשביעית לא הותר למודר להיכנס לשדה המדיר ללקוט מן הפירות [ואינו רשאי אלא ללקט מן הנוטות לחוץ], ולא להכנס לשדה], פירש רבי שמעון בן אליקים שהטעם הוא משום **גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִשָּׂא** המודר **בַּעֲמִידָה** בתוך שדה המדיר, יותר מכדי צורך לקיטת הפירות, ולא התירה התורה בשביעית אלא לקיטת הפירות ואבילתם, ואף כניסה לשדה לצורך לקיטה, אבל מה שאינו צורך לקיטה לא התירה תורה. ולפי דבריו שגזרו שם שלא יעמוד המודר בשדה שמא ישהה, יש לומר **שֶׁהָכָא נַמִּי** הטעם שאסור למבקר לישב הוא משום **גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִשָּׂא** יותר מכדי מצות הביקור. ואם ישהה הרי הוא מהנה את החולה, כיון שמותר לו ליטול שכר על השהיה [שהיא יותר מן המצוה] ואינו נוטל.

עולא פושט את ספיקה של הגמרא באופן אחר משמואל, ומעמיד את המשנה באופן השני, שנכסי החולה אסורין על המבקר:

עוּלָּא אָמַר, לְעוֹלָם יש לפרש ולהעמיד את המשנה **בְּאוֹפֶן שֶׁנִּכְנְסֵי הַחוֹלֶה אֲסוּרִין עַל הַמְבַקֵּר**, ומה שהקשתה הגמרא קודם לכן, שאם כן אפילו בעמידה נאסור עליו לבקרו, מפני שנהנה המבקר בדריסת הרגל. יש לומר שהמשנה עוסקת באופן שדריסת הרגל אינה אסורה, **וּבְגוֹן דְּלָא אַדְּרֵיהּ** החולה את המבקר **מִן חַיּוּתֵיהּ** – מן הדברים הנוגעים לחיותו של החולה, [אלא הדירו רק משאר נכסיו]. וכיון שביקור החולה הוא דבר הנוגע לחיותו, ממילא אין הביקור בכלל מה שהדיר החולה את המבקר מהנאתו. [ולא שצריך המדיר לפרש בנדרו שאינו אוסר את הדברים הנוגעים לחייו, אלא כך יש לנו לפרש בכל נדר, שלא נתכוון להדירו מן חיותיה].

מקשה הגמרא, **אִי הָכִי** שלא הדיר החולה את המבקר מחיותו, אם כן **אֲפִילּוּ יוֹשֵׁב נַמִּי**, שיהא מותר למבקר אפילו לישב בבית החולה, כיון שביקורו הוא חיותו של החולה. מתרצת הגמרא, **הָא אֶפְשָׁר** לבקר **בַּעֲמִידָה**, ואין הישיבה בזמן הביקור נצרכת לחיותו של החולה, וכיוון שאינה נצרכת הרי היא בכלל האיסור. ורק הביקור שנצרך לחיותו מותר, ואפשר לעשותו מעומד.

הגמרא שבה להקשות על שמואל, שהעמיד את המשנה בנכסי מבקר אסורים על החולה, ולכאורה מוכח לא כך מן הברייתא:

מֵיתִיבִי – שנינו בברייתא, המדיר את חבירו **וְחָלָה הוּא** [החבר עצמו], **נִכְנָס לְבַקְּרוֹ** אף שהוא מודר הנאה הימנו, אבל **אִם חָלָה בְּנוֹ** של חבירו **שׁוֹאֲלוֹ** לשלומו **בַּשּׁוּק** ואינו נכנס לבקרו. והרי אין הברייתא מבוארת, מיהו המדיר ומיהו המודר, ומדוע יכול להכנס לבקר את חבירו ולא את בנו. ומניחה הגמרא שהברייתא עוסקת באותו אופן ששנינו במשנה, ושמואל ועולא יפרשו את הברייתא כשם שפירשו את המשנה.

מקשה הגמרא, **בְּשֶׁלָּמָא לְעוּלָּא, דְּאָמַר** שהמשנה עוסקת **בְּאוֹפֶן שֶׁנִּכְנְסֵי הַחוֹלֶה אֲסוּרִין עַל הַמְבַקֵּר** [שהחולה הוא המדיר, והמבקר אסור ליהנות הימנו], **וּבְגוֹן דְּלָא אַדְּרֵיהּ מִן חַיּוּתֵיהּ** שלשיטת עולא הטעם שהתירו למבקר את דריסת הרגל בבית החולה היא משום שזה בודאי לא נתכוון החולה לאסור. וכשם שהמשנה עוסקת באופן זה, כך גם הברייתא עוסקת באופן שהחולה הוא המדיר. אם כן **שַׁפִּיר** – מובן החילוק ששנתה הברייתא, שהתירו למודר לבקר אותו עצמו ולא את בנו, כיון שסברא זו ש'לא אדריה מן חיותיה'

המשך בעמוד קכה

היא סיבה להיתר רק לבקר את המדיר עצמו, שכשהדירו לא נתכוון שלא יוכל לבקרו. אבל אם בנו של המדיר חולה, אפשר שלא נתכוון המדיר למעט זאת מן הנדר, אלא גם מחיותו של בנו הדירו. והרי דריסת הרגל בביתו של המדיר אסורה, ואינו יכול אלא לשואלו בשוק לשלום בנו אבל לא לבקרו [אפילו בעמידה].

אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר שהמשנה עוסקת **בְּאוֹפֶן שֶׁנִּכְנְסֵי הַמְבַקֵּר אֲסוּרִין עַל הַחוֹלֶה**, ואת הטעם שחילקה משנתינו בין עמידה לישיבה פירש שמואל משום שאין נוטלין שכר על העמידה, והרי הביקור בעמידה הוא מצוה ומותר. וכשם שהמשנה עוסקת באופן זה, כך יש להעמיד גם את הברייתא, שהמבקר הוא המדיר. אם כן **מַאי שָׁנְא הוּא** – אם המודר עצמו חולה, שמותר למדיר לבקרו משום שזו מצוה, **וּמַאי שָׁנְא** אם **בְּנוֹ** של המודר חולה, שאמרה הברייתא שאסור למדיר לבקרו אלא שואלו בשוק בלבד. הלא אדרבה, אם המדיר לא הדיר אלא אותו ולא את בנו, כל שכן שיש להתיר לו לבקר את בנו שהרי אין בנו מודר ממנו. ואף אם הברייתא עוסקת באופן שהדיר גם את בנו, עדיין קשה מדוע החילוק בינו לבין בנו.

מתרצת הגמרא, **אָמַר לָךְ** שמואל [שמואל יתרץ ויאמר], אין המשנה והברייתא עוסקות באותו אופן, **מַתְנִיתִין** – את משנתינו יש לפרש **בְּאוֹפֶן שֶׁנִּכְנְסֵי הַמְבַקֵּר אֲסוּרִין עַל הַחוֹלֶה**, וכפי שנתבאר לעיל שלפיכך הותר לו לבקר בעמידה, אבל לא בישיבה כיון שזהו ביקור שיש בו הנאת ממון, ואסור לחולה ליהנות הימנו. אמנם את **הַבָּרַיְיתָא** יש לפרש **בְּאוֹפֶן שֶׁנִּכְנְסֵי הַחוֹלֶה אֲסוּרִין עַל הַמְבַקֵּר**, והטעם שמותר למודר לבקרו הוא כפי שאמר עולא שמחיותו לא הדירו, ולכן לא הותר לו לבקר את את בנו, כיון שחיותו של בנו כלולה בנדר, ואותה לא נתכוון למעט בסתם נדר.

מקשה הגמרא, אם כן ששמואל מודה לסברתו של עולא שאם החולה אסר על המבקר את נכסיו מותר לו לבקרו מפני שמחיותו לא הדירו, **מַאי פַּסְקָא** – מדוע ביאר שמואל את המשנה באופן אחד ואת הברייתא באופן אחר, ולא ביאר את שתיהן באופן שנכסי החולה אסורים על המבקר, [ולפיכך התירה המשנה רק ביקור בעמידה משום שזוהי חיותיה, ולא בישיבה שאין זו חיותיה, כסברת עולא].

מתרצת הגמרא, **אָמַר רָבָא (אָמַר) שְׁמוּאֵל**

מַתְנִיתִין קְשִׁיתֵיהּ – המשנה היתה קשה לו לשמואל, שאי אפשר להעמידה כפי שפירש עולא, בנכסי חולה אסורים על המבקר, ולומר 'דלא אדריה מחיותיה' ולפיכך התירה המשנה לבקרו בעמידה. משום שאם זה הוא הטעם להיתר המשנה, אם כן מַאי אִירְיָא דְּתָנֵי – מדוע אמר התנא, שמותר לו לבקרו רק כשהוא עוֹמֵד אֲבָל לֹא כשהוא יוֹשֵׁב, הרי כיון שלא הדירו מחיותו, אם כן יש להתיר לו לבקרו אף בישיבה. ואף שעולא סבר לעיל (ע"א) שההיתר הזה של 'לא אדריה מחיותיה' הוא רק לגבי ביקור בעמידה, ואינו מתיר ביקור בישיבה [כיון שאין חיותו של החולה תלויה בישיבת המבקר בשעת הביקור]. מכל מקום סבר שמואל שההיתר הזה הוא סיבה להתיר גם ביקור בישיבה. ומכיון שהמשנה מחלקת ביניהם ומתירה 'עומד אבל לא יושב', אם כן שְׁמַע מִינָּהּ שהמשנה אינה עוסקת בנכסי חולה אסורים על המבקר אלא דְּנִכְסֵי מְבַקֵּר אֲסוּרִין עַל הַחוֹלֶה, ובמקום שנהגו ליטול שכר על הישיבה, ולפיכך לא הותר לבקרו רק בעמידה [שאין בביקור זה הנאת ממון, ויש מצוה] ולא בישיבה, כיון שבישיבה מהנה המבקר את החולה בכך שאינו נוטל שכר על הישיבה.

הגמרא מביאה רמז למצות ביקור חולים מן התורה:

אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, רָמְזָה לְבִיקּוּר חוֹלִין מִן הַתּוֹרָה מִנַּיִן, שֶׁנֶּאֱמַר בענין מחלוקת קרח ועדתו, שמשה רבנו נתן סימן שהוא שליח של הקדוש ברוך הוא במנותו את אחיו אהרן לכהן גדול, וכתוב (במדבר טז כח–כט) 'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי ה' שְׁלָחַנִי לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי לֹא מִלִּבִּי, אִם כְּמוֹת כָּל הָאָדָם יְמֻתוּן אֵלֶּה וּפְקֻדַּת כָּל אָדָם יִפָּקֵד עֲלֵיהֶם וְגו'. שואלת הגמרא, מַאי מַשְׁמַע, כלומר, היכן נרמז בפסוק זה מצות ביקור חולים. משיבה הגמרא, אָמַר רָבָא, ביאור הפסוק הוא כך, שאמר משה אִם כְּמוֹת כָּל הָאָדָם יְמוּתוּן אֵלֶּה – אם ימותו קורח ועדתו כדרך כל האדם, שֶׁלפני מיתתם חֵן חוֹלִים וּמְטַלְטְלִים בַּעֲרִיסָתָן וּבְנֵי אָדָם מְבַקְּרִים אוֹתָן, וזהו מה שאמר משה 'אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם', כלומר, אם ימותו במיתה טבעית שיחלו ויבואו בני אדם לבקרם, ו'פקודת' הוא מלשון בדיקה וביקור. אם יהיה כן, מָה הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים – מה יגידו הבריות לאחר מיתתם, לֹא ה' שְׁלָחָנִי לְזֶה, כלומר, יאמרו שקרח ועדתו צודקים, ולא שלחני ה' לעשות דבר זה.

אגב שהובא הפסוק לדרוש ממנו רמז למצות ביקור חולים, הביאה הגמרא את מה שדרש רבא בביאור הפסוק:

דָּרַשׁ רָבָא על מה שאמר משה רבנו, 'אִם בְּרִיאָה יִבְרָא ה'', אם הכוונה כפשוטה, היה לו למשה לומר 'אם בריאה ברא ה'' בלשון עבר, ומדוע אמר 'יברא' בלשון עתיד. אלא הביאור הוא, אִם בְּרִיאָה גֵּיהִנֹּם אם כבר ברא ה' את הגיהנם, מוּטָב, שתִּהְיֶה להם לעונש, וְאִם לָאו – שעדיין לא נברא הגיהנם, יִבְרָא אותה ה' עכשיו ויעשנו בה. לפי ביאור זה משמע שנסתפק משה האם כבר נברא הגיהנם, ומקשה על כך הגמרא, אִינִי – האם אכן הסתפק משה האם כבר נברא הגיהנם, וְהָא תַּנְיָא בברייתא, שִׁבְעָה דְּבָרִים נִבְרְאוּ קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְאֵלּוּ הֵן, תּוֹרָה וּתְשׁוּבָה גַּן עֵדֶן וְגֵיהִנֹּם כִּסֵּא הַכָּבוֹד וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וּשְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. ומביאה הברייתא את המקורות לדבר זה. התּוֹרָה קדמה לבריאת העולם, דִּכְתִיב (משלי ח כב) שהתורה אומרת 'ה' קָנָנִי' –ברא אותי, להיות קנויה לו, 'רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ' וְגו', בראשית דרכו, כלומר, לפני בריאת העולם. תְּשׁוּבָה קדמה לבריאת העולם, דִּכְתִיב (תהלים צ ב) 'בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ וַתְּחוֹלֵל וְגו' אֶרֶץ וְתֵבֵל', כלומר, לפני שברא הקדוש ברוך הוא את ההרים וברא את העולם. ובפסוק שלאחריו כתוב 'תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא' וְגו', והמשך הפסוק הוא, 'וַתֹּאמֶר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם', כלומר מביא אתה יסורים על האדם עד שנהיה מדוכא כדי שיחזור בתשובה. ומזה רואים שלפני שנוצרו ההרים בעת בריאת העולם כבר נבראת התשובה. גַּן עֵדֶן קדם לבריאת העולם, דִּכְתִיב (בראשית ב ח) 'וַיִּטַּע ה' אֱלֹהִים גַּן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם' וְגו', וכוונת הכתוב 'מקדם' קודם לבריאת העולם. גֵּיהִנֹּם קדם לבריאת העולם, דִּכְתִיב (ישעיה ל לג) 'כִּי עָרוּךְ מֵאֶתְמוֹל תָּפְתֶּה', והיינו, 'תפתה' שהוא הגיהנום, ערוך מאתמול, כלומר, שנברא מ'אתמול' שהוא היום השני של בריאת העולם שיש לו רק אתמול ולא שלשום. כְּפָא כָּבוֹד קדם לבריאת העולם דִּכְתִיב (תהלים צג ב) 'נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז', כלומר, כסאך מתוקן מאז, שהוא לפני בריאת עולם כבר נברא כסא הכבוד. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קדם לבריאת העולם, דִּכְתִיב (ירמיהו יז יב) 'כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן', וסוף הפסוק הוא 'מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ', וביאור הכתוב הוא כך, שכסא הכבוד שהוא במרום, נברא 'מראשון', כלומר, שנברא מקודם העולם, וכן 'מקום מקדשנו' נברא קודם בריאת העולם. שְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ קדם לבריאת העולם, דִּכְתִיב (תהלים עב יז) בתפילה שהתפלל דוד המלך על המשיח 'יְהִי שְׁמוֹ לְעוֹלָם' וְגו', והמשך הפסוק הוא 'לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ' – לפני השמש יגדל שמו. ומזה נלמד שנברא לפני בריאת השמש.

וכיון שמבואר שגיהנם נברא קודם בריאת העולם, קשה היאך נסתפק משה בדבר זה. מתרצת הגמרא, ודאי שלא נסתפק משה האם הגיהנם נברא קודם בריאת העולם, אֶלָּא הָכִי קָאָמַר משה אִי אֵיבְרֵי לֵיהּ פּוּמָא, אם נברא פה לגיהנם כדי לבלוע על ידו את קרח ועדתו מוּטָב, וְאִם לֹא נברא לו פה, יִבְרָא לו ה' פה בעת. אך מקשה הגמרא, היאך אפשר שהקדוש ברוך הוא יברא בעת פתח לגיהנם, וְהָכְתִיב 'אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ', כלומר, שלאחר ששת ימי בראשית שוב לא נבראה בעולם בריאה חדשה, ואם כן איך אפשר שבזמן קרח יברא הקדוש ברוך הוא פתח לגיהנם, והרי זו בריאה חדשה. מתרצת הגמרא שלא היתה כוונת משה שהקדוש ברוך הוא יברא פתח לגיהנם, אלא הָכִי קָאָמַר משה, אִי הָכָא לֹא מְקַרַּב פּוּמָא כלומר, אם פתחו של הגיהנם אינו קרוב לכאן, לְהָכָא לְיקָרַב – יקרב לכאן, וכיון שאין מדובר בבריאה חדשה אלא בקריבה בלבד, לכן אין בזה סתירה למה שנאמר 'אין כל חדש תחת השמש'.

אגב שהובא לעיל ענין מחלוקתו של קרח עם משה, הביאה הגמרא מה שדרש רבא בענין זה:

דָּרַשׁ רָבָא, וְאָמְרֵי לֵהּ אָמַר רַבִּי יִצְחָק – ויש שאמרו זאת בשם רבי יצחק, מַאי דִּכְתִיב (חבקוק ג יא) 'שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ עָמַד זְבֻלָה', ומשמע שהשמש והירח עמדו ברקיע הנקרא 'זבול'. ולכאורה זה קשה לפי מה שאמרו בגמרא (חגיגה יב:) שישנם שבעה רקיעים בשמים, זה למעלה מזה, והרקיע השני מלמטה נקרא 'רקיע', ובו קבועים השמש והירח וכוכבים ומזלות, והרקיע הרביעי מלמטה נקרא 'זבול', ואם כן קשה מה שאמר הנביא 'שמש וירח עמד זבלה', שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ בְּזִבּוּל שהוא הרקיע הרביעי, מַאי בָּעֲיָין – מה מעשיהם שם, וְהָא בָּרָקִיעַ שהוא הרקיע השני קְבִיעִי, כלומר, הרקיע השני הוא מקומם, אלא מְלַמֵּד שֶׁעָלוּ שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ מֵרָקִיעַ לְזִבּוּל, בעת מחלוקת קרח ועדתו עם משה רבנו, וְאָמְרוּ לְפָנָיו –לפני הקדוש ברוך הוא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אִם אַתָּה עוֹשֶׂה דִּין לְבֶן עַמְרָם – כלומר, אם אתה מוכיח את צדקתו של משה במחלוקתו עם קרח, אָנוּ מְאִירִים – נמשיך להאיר, וְאִם לָאו – אם אין אתה מוכיח צדקתו של משה אֵין אָנוּ מְאִירִין. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה יָרְדָה בָּהֶן הקדוש ברוך הוא חִיצִים וַחֲנִיתוֹת, וְאָמַר לָהֶם, בְּכָל יוֹם וְיוֹם מְשַׁתְּמְשִׁים לָכֶם העובדי כוכבים וְאַתֶּם מְאִירִים, בְּכְבוֹדִי שמתחלל על ידי העובדי כוכבים, לֹא מְחִיתֶם – לא אמרתם שאין אתם רוצים להאיר כשמשתחוים לכם, בְּכְבוֹד בָּשָׂר וָדָם כלומר, בכבוד משה שנתחלל במחלוקתו עם קרח, מְחִיתֶם. וּמאז שגער בהם הקדוש ברוך הוא בְּכָל יוֹם וְיוֹם וָיוֹם אינם יוצאים להאיר, מפני שמשתחוים להם עובדי כוכבים, עד שיוֹרִין בָּהֶן חִיצִין וַחֲנִיתוֹת וּמְאִירִים, שֶׁנֶּאֱמַר (חבקוק שם) 'לְאוֹר חִצֶּיךָ יְהַלֵּכוּ' וְגו'.

הגמרא מביאה לפנינו מדיני ביקור חולים:

תַּנְיָא בברייתא, מצות בִּקּוּר חוֹלִים אֵין לָהּ שִׁעוּר. שואלת הגמרא, מַאי אֵין לָהּ שִׁעוּר, סָבַר רַב יוֹסֵף לְמֵימַר שכוונת הברייתא היא שאֵין שִׁעוּר לְמַתַּן שְׂכָרָהּ של מצוה זו. והקשה אביי על פירושו של רב יוסף, אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי, וְכָל מִצְוֹת מִי יֵשׁ שִׁעוּר לְמַתַּן שְׂכָרָן, כלומר, לפי פירושך בדברי הברייתא נמצא שיש חילוק בין מצות

המשך בעמוד יח

ביקור חולים לשאר המצוות בענין זה, ולשאר המצוות יש שיעור למתן שכרן, **וְאֶ֣א תְּנַ֔ן חֲיֵ֖י זְהִ֣יר בְּמִצְוָ֑ה כַּלָּ֥ה בְּבִחְמוּרָ֖ה** כיון **שֶׁאֵ֥ין אַתָּ֛ה יוֹדֵ֥עַ מַתַּ֖ן שְׂכָרָ֣ן שֶׁל֑ מִצְוֹת**, והיינו שאף מצוה קלה אין שיעור למתן שכרה. ואם כן אין לפרש שכוונת הברייתא לגבי שיעור השכר, שהרי כל המצוות אין שיעור למתן שכרן. **אֶלָּ֣א אָמַ֔ר אַבָּיֵ֑י,** כוונת הברייתא היא שאין שיעור למחויבים במצוה זו, אלא **אֲפִילּ֥וּ גָּד֖וֹל צָרִ֥יךְ לְלֶ֛כֶת אֵצֶ֥ל קָטָ֖ן לִבְקְרוֹ בְּחוֹלְיוֹ. רָבָ֣א אָמַ֔ר** כוונת הברייתא היא שאין שיעור למספר הפעמים שצריך לבקר את החולה, **אֲפִילּ֥וּ מֵאָ֖ה פְּעָמִ֑ים בְּיוֹם** צריך לבקרו, שמא הוכבד עליו חליו ברגע אחד, ולכן אין די במה שביקרו פעם אחת באותו יום.

אָמַ֣ר רַבִּ֔י אַחָ֖א בַּ֣ר חֲנִינָ֑א, כָּל֩ הַמְבַקֵּ֨ר את החוֹלֶה **נוֹטֵ֤ל אֶחָד֙ מִשִּׁשִּׁ֣ים בְּצַעֲרוֹ֔** – מוריד מהחולה אחד משישים מהחולי, **אָמְרֵ֥י לֵ֖יהּ** – אמרו לרבי אחא בר חנינא, **אִם כֵּ֗ן** – אם אכן המבקר את החולה נוטל אחד משישים מחוליו, אם כן **לֵיעֲל֥וֹן שִׁיתִּ֖ין וְלוֹקְמ֑וּהּ** – יעלו אצלו ששים אנשים ויקימו אותו מחליו, כיון שכל אחד נוטל אחד משישים, ויחד יטלו ממנו את כל חליו. **אָמַ֥ר לֵ֖יהּ** מה שאמרתי שנוטל אחד משישים מן החולי, הוא **בְּעִישּׁוֹרַיְיתָ֣א דְּבֵי רַבִּי** – שהחישוב הוא כדרך שמצינו בדברי רבי בענין אחר [ויובא לקמן בגמרא], שהראשון נוטל אחד משישים מן החולי, והשני נוטל אחד משישים ממה שנשאר בו מן החולי, ונמצא שלעולם לא יוכל להרפא לגמרי, היות וכל אחד נוטל אחד משישים ממה ששייר הראשון ולא אחד משישים מעיקר החולי. מוסיפה הגמרא, שיש תנאי נוסף במה שנאמר שהמבקר נוטל מחליו, **וּבְמִבקר שהוא בֶּן גִּילוֹ** של החולה בלבד, דהיינו דווקא אם נולדו באותו מזל, אבל אם אינו בן גילו אינו נוטל מחליו. ועכשיו מבארת הגמרא מהו 'עישורייתא דבי רבי' שהובא לעיל, **דְּתַנְיָא** בברייתא, **רַבִּי אוֹמֵ֗ר, בַּת הַנְּיוֹנִ֣ית מְנַכְּסֵי אֲחִ֔ין** כלומר, אם האחים זנין אותה אחר שמת אביהם, **נוֹטֶ֥לֶת עֲשִׂיר֖וּר נְכָסִ֑ים** נוטלת עשירית מנכסי אביה לצורך נישואיה, **אָמְר֥וּ לוֹ֙ לְרַבִּ֔י, לְדִבְרֶ֖יךָ** שכל בת נוטלת עישור מנכסי אביה, אם כן **מִי שֶׁיֵּ֥שׁ לוֹ֙ עֲשָׂ֣ר בָּנ֔וֹת וּבֵ֖ן** ומת האב, נמצא שאין **לוֹ֙ לַבֵּ֣ן בְּמָקוֹם בָּנ֔וֹת כְּלוּם,** הואיל וכל בת נוטלת עשירית מנכסיו, נמצא שאחר שנוטלות הבנות את כל נכסי האב, לא ישאר לבן בנכסי האב כלום, **אָמַ֥ר לָהֶ֖ן** אין הדבר כן, אלא הבת **הָרִאשׁוֹנָ֑ה** שנישאת **נוֹטֶ֥לֶת עֲשִׂיר֖וּר נְכָסִ֑ים,** **וְהַשְּׁנִיָּ֗ה** נוטלת עישור מנכסי האב **בְּמַ֣ה שֶּׁשִּׁיְּרָ֔ה** הראשונה, **וְהַשְּׁלִישִׁ֗ית** נוטלת עישור מנכסי האב **בְּמַ֣ה שֶּׁשִּׁיְּרָ֔ה** השניה, **וְחוֹזְר֥וֹת וְחוֹלְק֖וֹת בְּשָׁוֶ֑ה,** שכיון שבאו כולן בבת אחת ליטול את פרנסת נישואיהן, אינו בדין שהאחת תקח יותר מן האחרת, ולכן מחשבים את העישור בדרך זו, שכל אחת נוטלת עישור ממה ששיירה הקודמת לה, אך לבסוף לאחר שנטלו את הכסף מירושת אביהם חוזרות וחולקות את כל הכסף בשוה בין כולן.

רַ֚ב חֶלְבּ֣וֹ חָלַ֔שׁ – חלה, **נָפַ֖ק אַבְרֵ֑יז** – יצא והכריז **רַ֚ב בָּהֲנָא**